

DEN MERKELIGE AFFÆREN MED

DR. JEKYLL & MR. HYDE

Velkommen til det nye spilleåret!

Trøndelag Teater ser spennende tider i møte.

Nå også i Arbeiderforeningen

Flyttingen til det nye teatret, som om fire år skal stå ferdig mot Leütenhaven, er begynt. Det første skrittet tas den 17. september 1993. Da åpner vi ny scene i Arbeiderforeningens lokaler, og om ett år, i september 1994, installerer vi oss med nye spilleplasser i Nedre Elvehavn på området til tidligere Trøndelag Mekaniske Verksted – TMV. Men frem til mai 1994 vil vi fortsatt spille på Hovedscenen i Prinsensgate.

Trøndelag Teater står altså i oppbruddets tegn. Fremdeles står vi med ett ben trygt forankret på vår tohundre år gamle scene, mens det andre benet har tatt skrittet mot noe nytt og uforutsigbart. Men forestillinger er underveis, like sikkert som et nytt årtusen står og venter bare syv år frem i tiden. Vi håper å kunne gjengi og tolke den uro og forventning det «magiske» tall 2000 stiller til oss.

Andre almanakker i andre deler av verden har passert år 2000 forlenget, og atter andre har mange år igjen før de når et slikt rundt tall. Hva er det som får oss til å gjøre rundingen av ett tall, i én av mange almanakker, til en magisk grenseoverskridelse? Tallet 2000 i almanakken er i realiteten en illusjon – et sansebedrag – eller rettere sagt, vi mennesker tolker overgangen mellom to år-

tusen som en gjennomgripende forandring for oss selv, mens vi innerst inne vet at ingenting nytt kommer til å skje fra den ene dagen til den andre, uten det rent ortografiske. Likevel lar vi oss rive med i vårt eget bedrag, fordi bedraget i seg selv er viktig. Vår opplevelse av å være menneske i en rasjonell men kaotisk verden, finner vi i våre stevnemøter med fantasien. Fantasien åpner veien til oss selv, og denne veien kaller vi, når vi er rasjonelle, for et sansebedrag.

Det er i det teatralte sansebedraget vi opplever grenseoverskridende stevnemøter mellom scene og sal – mellom skuespiller og publikum. Sansebedraget gir oss muligheten til å strekke oss mot det vi ikke forstår. Den ordløse verden mellom ordene gjør den sceniske virkeligheten til en opplevelse virkeligere enn virkeligheten. Scene og sal møtes i en virkelighet mellom tidene, i de lykkelige øyeblikk man lykkes i å forene det rasjonelle med bedraget. Publikum opplever *det virkelige* og vet samtidig at det hele er et sansebedrag. Ved gjensidig å akseptere bedraget åpner vi muligheten til bedre å kunne fornemme virkeligheten.

For å kunne åpne for stevnemøter, hvor tanke og følelse smelter sammen, vil vi på teatret bruke alle de teatralte illusjoner vi rår over. Vi vil mer enn gjerne overraske, bedra, forføre, underholde og uroe vårt publikum. Vi vil mer enn gjerne gi forestillinger som beriker våre erfaringer. Vi vil mer enn gjerne at sansebedraget skal sette oss i stand til å se virkeligheten med nye øyne. Vi vil mer enn gjerne møte vårt publikum i gjensidig bedragerisk forståelse for at bedraget er berikende. *Vi sees i teatret både før og etter år tusen!*

Terje Mærli
Teatersjef

Skandinavisk premiere 18.september på Hovedscenen

D E N M E R K E L I G E A F F Æ R E N M E D

DR. JEKYLL & MR. HYDE

"The strange Case of Dr. Jekyll & Mr. Hyde"
av Robert Louis Stevenson/David Edgar.

Oversatt og bearbeidet av
Carl Jørgen Kjøning

Regi **CARL JØRGEN KJØNING**

Scenografi og kostymer **PEKKA OJAMAA**

Musikk **ÅSMUND FEIDJE**

Lysdesign **MORTEN REINAN**

Sminke og parykker **ELSE LISØ**

Lyd **MIKAEL GULLIKSTAD**

Scenografiassistent **PIRJO LIIRI-MAJAVA**

De som er med:

Richard Enfield **HANS JACOB SAND**

Gabriel John Utterson **KYRRE HAUGEN BAKKE**

Lucy : **EDITH LAUGLO ENDSJØ/HELENE LAUGLO ENDSJØ**

Charles, hennes bror: **MADS BONES/OLA USTGÅRD**

Katherine Urquart, deres mor **JANNE KOKKIN**

Annie Loder; stuepike **MARIT JAASTAD**

Dr. Henry Jekyll **JAN FROSTAD**

Poole, hans hovmester **SVEIN WICKSTRØM**

Dr. Hastie Lanyon **ROLF ARLY LUND**

Mr. Edward Hyde **PER SCHAANNING**

En hushjelp **CHARLOTTE TRIER**

Sir Danvers Carew **JOHN YNGVAR FEARNLEY**

Presten **TROND PETER STAMSØ MUNCH**

Fyrstikksejersken **HANNA KAVLI LUND**

I barneorkestret
(elever fra Trondheim Kommunale
Musikkskole):

ANNE LIE HETLAND/MARITA STENE

SONDRE EIDSAUNE/ANNE EIDSAUNE OG

HANNA KAVLI LUND

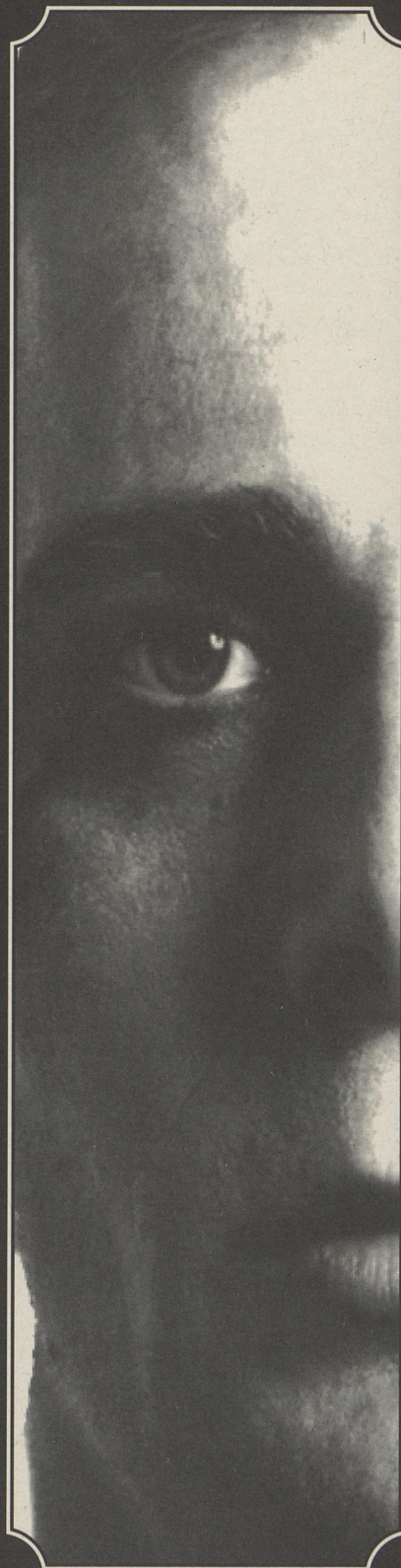
Inspisient: **HANS NORDØ**

Sufflør: **GERD BERNTSEN**

Rekvisitør: **TURID BJØRNSEN**

Plakat/programfor side: **KAI BIERMANN**

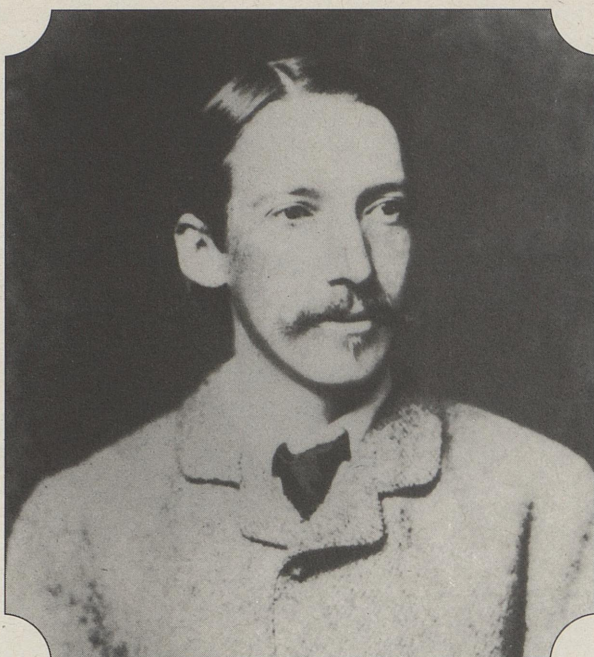
Foto fra prøvene: **ERIK BERG**

ROBERT LOUIS STEVENSON ble født i Edinburgh i

1850, som eneste sønn av Thomas og Margaret Stevenson. Faren, en fremgangsrik ingeniør, var en meget streng mann, og sønnens oppdragelse var preget av en trykkende calvinistisk livsholdning og pessimisme. Han fikk tidlig høre om synden og dens fryktelige følger, med det resultat at Louis levde i evig redsel for død og forbannelse. Begge foreldrene var dypt religiøse og de hadde vanskelig for å gi uttrykk for varme følelser overfor gutten. Selv om de utvilsomt var glad i ham, kunne det synes som om de hadde nok med hverandre. Barnepiken Alison Cunningham - "Cummy" - ble Louis' store trøst.

Lungesykdommen, som skulle forfølge ham hele livet, var en plage for ham allerede i barndommen. I lange perioder var han sengeliggende, og de feberhete våkenettene ble forkortet med historier og fortellinger som Cummy underholdt ham med. Han ble også tidlig fascinert av skyggesidene i Edinburghs historie, spesielt i likrøverne Burke og Hare, og Deacon Brodie, som levde et usedvanlig dobbeltliv som respektabel møbelsnekker om dagen og innbruddstyv om natten. Dette skapte en levende

og ganske fremmelig interesse for begrepet synd, og ga næring til en blivende forfatters fantasi.

Meningen var at han skulle følge i sin fars fotspor og bli ingeniør, han også. Han begynte på universitetet i hjembyen i 1867. Der skulle han imidlertid gjøre seg mer bemerket som bohém, fargerikt antrukket i fløyelsjakke, svart skjorte og flagrende slips, enn for sin interesse for de akademiske dyder og resultater.

Han avskydde borgerskapet han selv hadde sine røtter i, og det tunge alvoret som preget hans medstudenter. Han vandret helst gatelangs i gamlebyen om nettene, fullstendig oppslukt av de romantiske assosiasjoner folkelivet ga ham. Han oppsøkte skyggesidene bak den respektable fasaden i byen. Han drakk i barer og bordeller. Dette tok hans far med fatning, også sønnens beslutning om å drop-

pe ingeniørstudiet til fordel for juridikum. Bruddet mellom dem kom etter nærgående forhør angående hans religiøse anfektelser, der Louis helt oppriktig tilsto at han var agnostiker. Dette utløste raseriutbrudd, beskyldninger og anklager som nådde hysteriske høyder. Familien kom aldri helt over sønnens forhold til religion, moral og seksuelliv.

Louis fullførte studiet, men praktiserte aldri som jurist. I 1874 dro han fra

Edinburgh, først til England og siden til kontinentet. Bare i korte perioder, etter at det gikk fremover med forfatterkarrieren, besøkte han hjembyen. Forholdet til faren var fortsatt spent, - han misbilliget sterkt omtrent alt sønnen foretok seg.

Skatten på sjørøverøya fra 1883 ble hans første, virkelig store suksess. Da hadde han allerede skandalisert familien nok en gang ved å gifte seg med Fanny Osbourne, en skilt ti år eldre amerikanerinne med store barn. Av helsemessige grunner reiste familien vekselvis mellom Amerika, Europa og Sydhavsøyene, til de i 1890 bosatt seg på Samoa for godt. Her døde Robert Louis Stevenson fire år senere - fra en halvskevret roman som antagelig ville blitt hans mesterverk, *Weir of Hermiston*.

"Jeg skrev beretningen, ikke for å sjokkere ved å vise det gode overvunnet av det onde, men for å advare, ved å vise det ondes styrke og endelige seier, når synden først tillates å trenge inn i den menneskelige ikkledning."

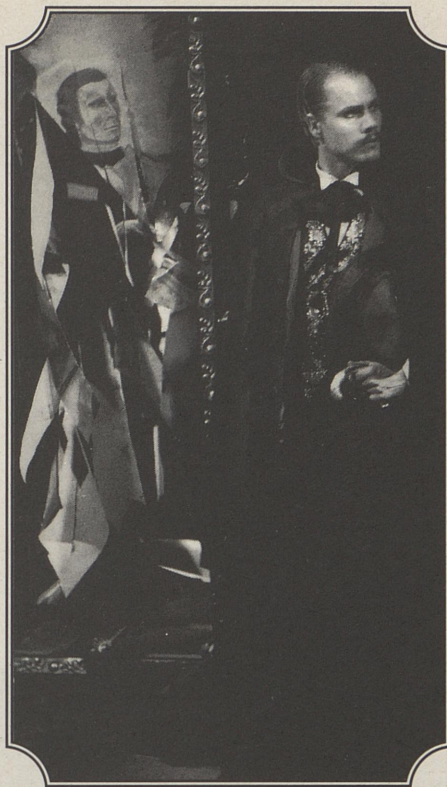
Robert Louis Stevenson

“Jeg er ikke glad i min far. Noen ganger lurar jeg på om jeg ikke hater ham. I det minste føler jeg skam, kanskje også synd. Men Gud skal være mitt vitne; det er ikke min skyld. Hvordan skulle jeg kunne elske ham? Han snakket aldri til meg, smilte aldri. Jeg tror heller ikke at han noen gang tok på meg.”

Robert Louis Stevenson

“Er det rettferdig at vi skal bli halvveis myrdet av hans oppførsel? Jeg orker ikke skrive mer om denne syndige, forrykte affæren. Jeg ser ikke annet enn ødeleggelse for ham selv, og for oss alle.”

Thomas Stevenson

Nasjonalbiblioteket
“Jeg avskyr virkelig å måtte lyve så mye. Men hadde jeg ant hvilket helvete det ble etterpå, tror jeg at jeg skulle ha løyet, som jeg så ofte tidligere har gjort. Hadde det ikke vært for sent, tror jeg av hele mitt hjerte at jeg ville ta mine ord tilbake. Men det er også for sent. Og nok en gang: Skal jeg leve hele livet mitt på en løgn?”

Robert Louis Stevenson

“Du har gjort hele mitt liv til en fiasko. Jeg ville ti ganger heller se deg ligge i graven enn at du skulle ta troen fra andre unge menn.”

Thomas Stevenson

Dr. Jekyll & Mr. Hyde, en av Stevensons mest kjente fortellinger, ble skrevet i Bournemouth i 1885, hvor han var på rekonvalesens etter alvorlige blødninger som følge av lungesykdommen han led av. Idéen til romanen kom i en drøm, i et mareritt han ble vekket opp fra av Fanny. Stevenson anklaget henne for å ha avbrutt en “flott grøsser”, og brukte handlingen i den til en avsluttet fortelling. Opprinnelig var beretningen tilsynelatende enkel, uten allegoriske undertoner. Da han leste dette første utkastet for sin kone, foreslo hun at det ville bli bedre hvis det ble omskrevet til en allegori. Stevenson protesterte høylytt, men ga likevel etter.

“Det finnes ingen moralske fenomener, bare en moralsk fortolkning av fenomenene...”

Friedrich Nietzsche

Han brente den opprinnelige versjonen, og skrev den om fra begynnelse til slutt. Han var så besatt av idéen at den endelige romanen ble ferdig på tre dager.

Da den kom ut i januar i 1886, ble den betraktet som et usedvanlig verk av høy litterær kvalitet. En anonym kritiker i *The Times* lovpriste boken, og tilføyde at "ikke noe av det Stevenson hittil har skrevet, har i den grad imponert oss når det gjelder mangfoldet ved hans originale talent". Hverken Stevensons tidligere romaner, *Skatten på sjørøverøya* og *Prins Otto*, og heller ikke hans essay-samlinger og noveller, hadde forberedt leserne på en bok med så dyster dramatisk kraft og alvorlige intensjoner. I andre fortellinger hadde han riktignok vist sin evne til å skape en atmosfære fylt av utspekulert gru og spenning. I *Dr. Jekyll* røpet han for første gang hvilken kapasitet han var når det gjaldt å holde en fortelling på et høyt nivå, som ikke bare var spennende og velkomponert, men som også var en fantastisk gjennomarbeidet lignelse.

I vårt århundre har en rekke filmer popularisert historien til de grader at mange tusener er kjent med den ytre handlingsgangen, uten å ha lest boken og uten å vite forfatterens navn. Dette har dessverre bevirket at mange er uvillig til å akseptere den som et seriøst kunstverk, og har derved skadet Stevensons litterære anseelse generelt. *Jekyll & Hyde* er blitt et forslitt begrep, og historien blir ofte satt i samme bås som grøssere George Orwell har beskrevet

som "gode dårlige bøker": *Dracula*, *Dr. Fu Manchu* og *Operafantomet*. Men leser man Stevensons beretning nøye, vil man oppdage at *Den merkelige affæren med Dr. Jekyll & Mr. Hyde* må plasseres i en helt annen kategori enn de nevnte. Foruten de litterære kvalitetene og fantasirikdommen, er verket fullt av symbolikk som stadig er relevant i det 20. århundre.

Gjennom hele sitt liv var Stevenson fascinert av dualiteten i den menneskelige sjel, av "disse områder av godt og ondt,

som splitter og forliker menneskets tvedelte natur". Hans personlighet og fantasi var ikke bare ugjenkallelig merket av den strenge calvinismen og den sneversynte moralkodeksen som hersket i det victorianske Skottland. Han hadde også opplevd motsetningen mellom en hyklersk, respektabel fasade og alt grumset som befant seg bak den. Refleksjonene og grublingene over livets mangfold resulterte i *Dr. Jekyll og Mr. Hyde*. Men historien er langt mer enn en enkel allegori om det gode

"Den som kjemper med uhyrer, må passe på at han selv ikke blir et uhyre. Og når du ser lenge nok ned i en avgrunn, ser avgrunnen også inn i deg."

Friedrich Nietzsche

og det onde. Det er en dyptpløyende studie av hykleriet han hadde sett på nært hold. En side ved Jekylls ambivalens ligger i hans holdning til det onde, - i det faktum at han føler det er en frigjøring å forkaste alle moralske skruper. Det dreier seg ikke så mye om at han har et brennende behov for å hengi seg til last, synd og vold, men om at han ikke vil godta at visse former for opptreden ikke er akseptert i det "gode" selskap. Ved denne ambivalensen legemliggjør Jekyll hykleriet som

Stevenson ønsket å rette søkelyset mot og som han ville til livs.

Forfatteren John Fowles har beskrevet romanen som "sannsynligvis den beste guiden til Victoria-tiden". Som ingen annen fra det 19. århundre avslører boken den fundamentale tosidigheten som utgjorde kjernen i den victorianske mannen: Et respektabelt ytre med et begjærlig indre, en utenpåklisset sømmelighet som bare var et skall for et indre inferno av ondskap. Stevenson

var den første som i skjønnlitterær form bokstavelig talt satte navn på våre altruistiske og egoistiske tendenser, og temaet går igjen både i forfatterens noveller og senere romaner.

M.S.

(Kilde: *A Robert Louis Stevenson Companion* av J.R.Hammond)

“Mennesket er den eneste skapningen som er i stand til å kontrollere driften ved egen vilje. Men det kan også undertrykke, forvrengte og såre den. Og et dyr, for å bruke et bilde, er aldri så vilt og farlig som når det er såret. Undertrykte drifter kan ta kontrollen over et menneske. De kan til og med ødelegge det.”

Carl Jung

DR. JEKYLL & MR. HYDE

“Jeg var fullstendig trollbundet av det jeg hørte. Stevenson hadde en stemme den største skuespiller kunne misunne ham, og leste med en intensitet som fikk det til å gå kaldt nedover ryggen på meg. Da han var ferdig, så han stolt og forventningsfullt på oss. Han – og jeg – ventet på et entusiastisk utbrudd fra mor. Jeg var sjokkert over hennes lunkne reaksjon. Det kom ingen ubetinget ros. Hun lette etter ord, og plutselig begynte hun å kritisere. Han hadde bommet på det viktigste, sa hun, han hadde ikke fått frem allegorien. Han hadde bare skrevet en grei, sensasjonspreget historie, som egentlig

burde ha vært et mesterverk.

Stevenson var fra seg av sinne. Han skalv, manuskriptet dirret i hånden hans. Dette var mer enn han kunne tåle. Stemmen var bitter og utfordrende og overdøvet mors i et krenket raseriutbrudd. Jeg hadde aldri sett ham så oppskaket, så fornærmet. Hele opptrinnet ble så pinlig at jeg ikke orket å være der lenger. Jeg hadde dommedagsfølelse da jeg hørte dem fra siderommet. Jeg skjelnet ikke ordene, men lydene var så følelsesladde at det stakk meg i hjertet.

Da jeg kom tilbake, var mor alene. Hun satt der blek og for-tapt foran peisen og stirret inn i flammene. Ingen av oss sa et ord. Hvis jeg hadde sagt noe,

ville det vært et angrep på henne fordi jeg mente hun tok så fullstendig feil. Da hørte vi at Louis kom ned trappen. Vi sank sammen da han kom stormende inn, som om han ville fortsette diskusjonen enda heftigere enn før. Alt han sa var: “Du har rett. Jeg har overhodet ikke fått med allegorien, som tross alt er det viktigste, selve kjernen i historien.” Og dermed slengte han manuskriptet inn i flammene, – det var som om han nøt min mors skuffelse og hennes klossete forsøk på å forhindre ham i å gjøre det. Kan noen forestille seg mine følelser, min mors følelser da vi så det blusset opp, – da vi så disse uerstattelige sidene krølle seg, bli svarte og til slutt tilintetgjort av ilden?

“Mennesket er minst seg selv når det er seg selv bevisst. Gi det en maske, og det vil fortelle sannheten.”

Oskar Wilde

Min første tanke var at han hadde gjort det av såret stolthet. Men det var ikke det. Han var virkelig blitt overbevist, og dette var hans dramatiske måte å gjøre alt godt igjen på. Da både mor og jeg høylytt ga uttrykk for hvor dumt det var å ødelegge manuskriptet, protesterte han på det innstendigste: "Alt var feil", sa han. "Hvis jeg hadde tatt vare på noe av det, hadde det bare avsporet meg. Den eneste løsningen er å få fristelsen helt utenfor rekkevidde."

Så fulgte tre dager med febrilsk arbeid fra hans side, og engstelig, spent forventning fra

vår. Ved måltidene snakket han knapt, kveldene gikk uten hans muntre selskap. Fulle av ærefrykt kikket vi av og til inn til ham, der han satt i sengen og skrev, skrev, skrev. Sengeteppet var dekket av ark. Resultatet ble *Jekyll & Hyde* som alle kjenner - boken som er oversatt til alle europeiske og flerfoldige asiatiske språk, og som har gitt verden et nytt begrep.

Arbeidet med å skrive den var en forbløffende bedrift, hvordan man enn snur og vender på det. 64 000 ord på seks dager, mer enn 10 000 ord pr. dag. For de som ikke har greie på slikt, kan jeg opplyse at

1 000 ord pr. dag er vanlig gjennomsnitt for en romanforfatter. Anthony Trollope hadde dette som mål; det samme hadde Jack London. Det er, og har vært, en slags standard når det gjelder hva man daglig er istand til å utrette litterært. Stevenson klarte å skrive ti ganger så mye. Og ikke nok med det. Det tok ham bare to dager å kopiere hele manuskriptet. På den tredje ble det postlagt."

Lloyd Osbourne

*"Djevelen har det bredeste perspektivet på Gud, derfor holder han seg langt unna ham: —
Djevelen er nemlig den eldste venn av erkjennelsen."*

Friedrich Nietzsche

DEN VICTORIANSKE GENTLEMAN

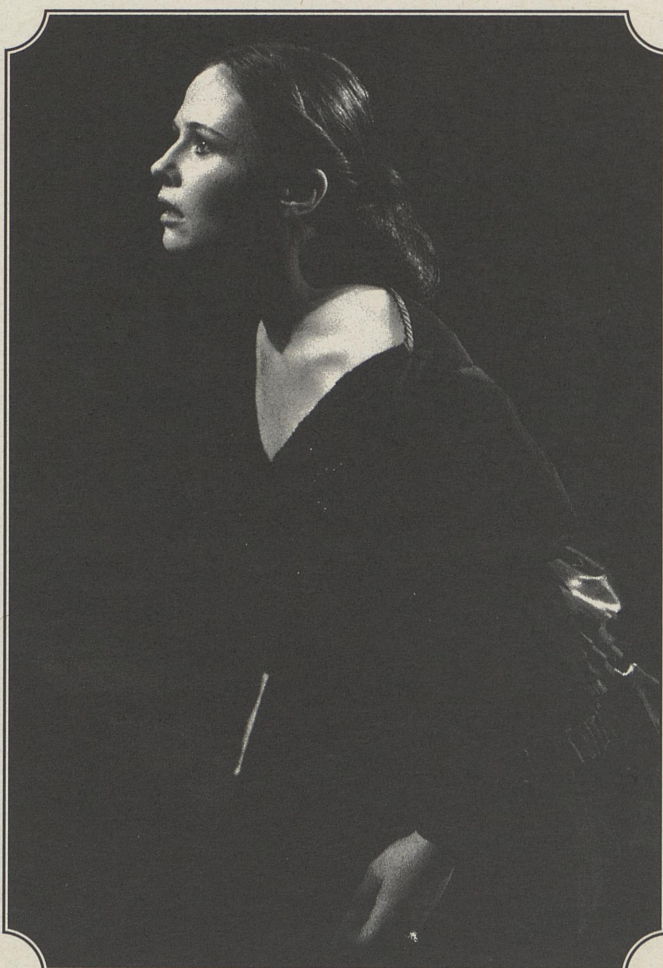
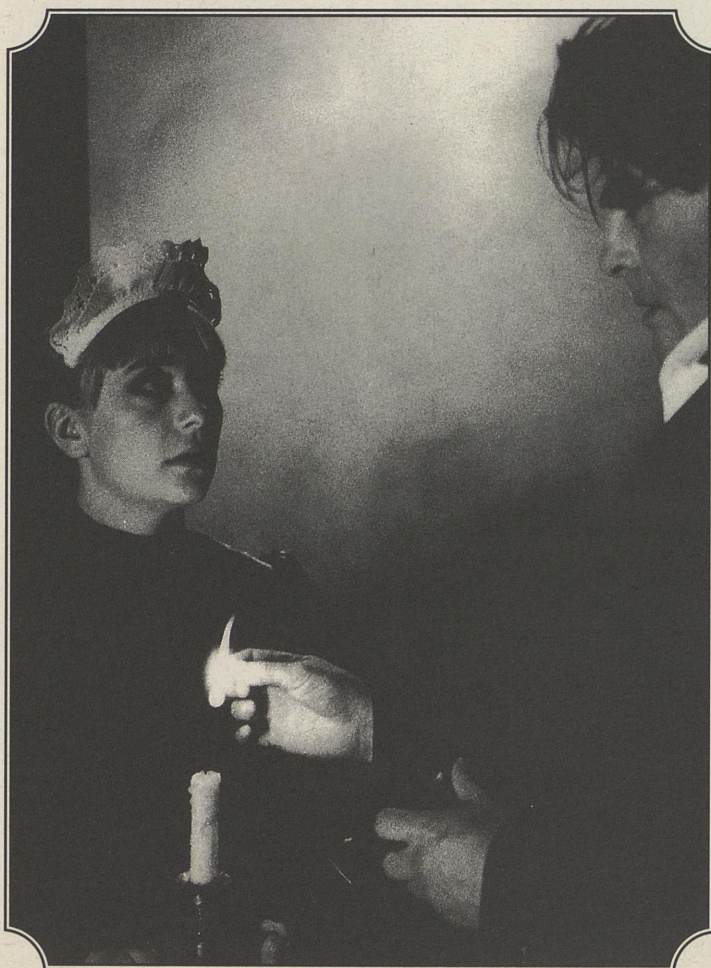
– og hans kvinner

Uttrykket "gentleman" og "gentlemanly" ble aldri så hyppig benyttet som i middelklassen under dronning Victorias velmaktsdager. Disse "gentlemen" hadde den økonomiske makten, og dermed også en god porsjon av den politiske. Og hvis England var Verdens Verksted, var det de som drev denne butikken. Med en så fremskutt posisjon i samfunnet kunne de tvinge gjennom sine strenge regler for hvordan man helst oppførte seg, - idealet var respektabilitet og ærbarhet. Deres fordommer og smak ble toneangivende for alle, bortsett fra noen opprørske, halsstarrige kunstnere, forfattere, forleggere og redaktører, da.

De hadde en bevisst frykt og avsky for alt som for dem fortonet seg som ruinerende ødselhet og uforsvarlig bruk av energi. Det var dette, mer enn det gamle, puritanske hatet til alt som lukket av fornøyelse og moro, som gjorde dem så snerpete og mistenksomme overfor kjødets lysster og unnfalldenhet. De fleste kvinner er temmelig klarsynte og realistiske. Når de en sjelden gang mister overblikket, er det i nære forhold de har investert en god del følelser i. Menn er ikke slik. De insisterer på å bedra seg selv, og nekter å se nøkternt på livets realiteter. Dessto lettere blir de et bytte for irrasjonelle, ubevisste drifter, - nettopp fordi de er så stolte av å være bevisste og rasjonelle. Det forbauser oss derfor ikke at denne victorianske middelklassen skulle bli stående som et grelt monument over selvbedraget - med Pappa som den store autoritetsfigur i

sentrum, full av visdom og ridderlig omsorg så lenge han holdt seg i i familiens skjød. For de var jo også ektemenn og fedre til et særdeles svakt og ubehjelpelig kjønn.

Kvinnekjønnen er imidlertid på denne tiden blitt "delt i to". Det er beskjedne, kyske kvinner, - respektable hustruer som pliktskyldigst gir etter for ektemennenes lyster mens de samtidig tenker på sine viktigere, huslige plikter. Og så er det disse seksualdemonene, elskerinnene, som med glede og lyst forbruker en manns penger, tid og energi. Dette faktum forhindret ikke at kravene om absolutt "renhet" hos kvinnene kom fra mennene. Skjønt de hevdet at det egentlig var "sjokk og forurensning" de beskyttet sine hustruer og døtre mot, kom også det strenge seksualtabuet fra menn. Det var Pappa selv, ikke familien, som forbød

enhver antydning av kjødelig tilsnitt i populærlitteraturen. (Det var også han som forlangte at naboens stuepike skulle begravnes i skam om hun hadde havnet i "uløkk" og tok konsekvensen av det).

Det er mulig at tabuet kom fordi denne litteraturen var beregnet for høytlesning i familien. Og vi kan levende se for oss bildet - de eldste barna sittende ved Pappas kne mens han leser fra en av de tryggere romanene - eller en oppbyggelig historiebok. Familien og kaminen som sentrum i denne middelklasseidyllen. Kanskje stemte dette kartet med terrenget når det gjaldt det mer landlige landskapet, eller i de nyanlagte forstedene med betryggende avstand fra fristelsene. Vi kan nemlig vanskelig forestille oss at det var slik det forholdt seg for menn som bodde i London eller en av de andre større byene. For det første ble det flere og flere klubber - en utlukkende mannlig oppfinnelse. Og det finnes nok bevis på at de mer fremgangsrike ektemenn og fedre i høy grad var "en klubbens mann". Han kunne da umulig ha bedrevet høytlesning hjemme, spilt Ludo eller Den løyerlige familie, hvis han samtidig spiste middag og drakk med kompisene! Og det som verre var. For vi må ikke overse baksiden av den skinnende medaljen av renhet, finfølelse og seksuell uskyld. I Londons sentrum vek Verdens Verksted hver kveld plassen for verdens mest promiskuøse forlystelsessted. ...en time i eller rundt Haymarket etter midnatt ville hensatt hvem som helst fra vårt fordomsfrie samfunn i sjokktilstand. Aktverdigheten tok det ikke lang tid å bli kvitt, og da befant man seg på et Venusberg. Det var fullt av bordeller for alles lommebøker og behov. Beryktede madames holdt nattlige fester til akkom-

pagnement av smellende champagnekorker. De mest kjente kurtisanene dro ned fra villaene sine i St. John's Wood og inntok strøket og kaviar og østers og mer vin da kvelden gikk mot sitt lystigste. Tavernaene og restaurantene holdt åpent til den lyse morgen. I de mer beskjedne gatene og smugene satt halvnakne horer utstilt i vinduene sine, eller de kom springende ut for om mulig å kapre en forbigående kunde. Hundrevis av prostituerte og kunder møttes i parkene, - eller hvor som helst, bare det var lyst nok til å bli plukket opp. Og mørkt nok i nærheten til en hastig parring. Forutsatt at en mann kunne betale for seg, var det ingen perversjon, ikke noe sado-masochistisk eksperiment som ble nektet ham. Det var som om Afrodite selv tok en rå revansj over alt tullpratet om renhet, kvinnelig finfølelse og ærbarhet.

Det ville være absurd å påstå at de fleste menn i den solide middelklassen tilbragte alle nettene sine på denne måten. Det er like absurd å tro at dette vanvittige, ekstreme utelivet kunne bli opprettholdt uten bidrag fra dem. Etablisementene og "selvstendig næringsdrivende" i bransjen må rett og slett ha vært helt avhengig av deres støtte. Og det er det ikke til å komme bort fra at dette samfunnsskiktet, som kontrollerte både midlene og stemmene, var ansvarlig for at kvinnene ble "delt i to". Deres seksuelle adferd fikk like skadelige konsekvenser for begge kjønn. Disse selvtilfredse, selvsikre, skinnhelige gentlemen skapte legenden om det sosiale hykleriet som var, og er, knyttet til Victoria-tidens England.

M.S.

(Kilde: *Victoria's Heyday*
av J.B.Priestley)

IMPULSEN TIL Å DREPE

I 1887 ble *Dr. Jekyll & Mr. Hyde* oppført som teaterstykke i London. Rett etter skulle fem prostituerte bli drept og lemlestet i Whitechapel av en virkelig Mr. Hyde - alias Jack the Ripper. Skjønt teoriene har vært mange, ble det aldri bevist hvem morderen var. David Abrahamsen, velkjent og erfaren rettspsyki-

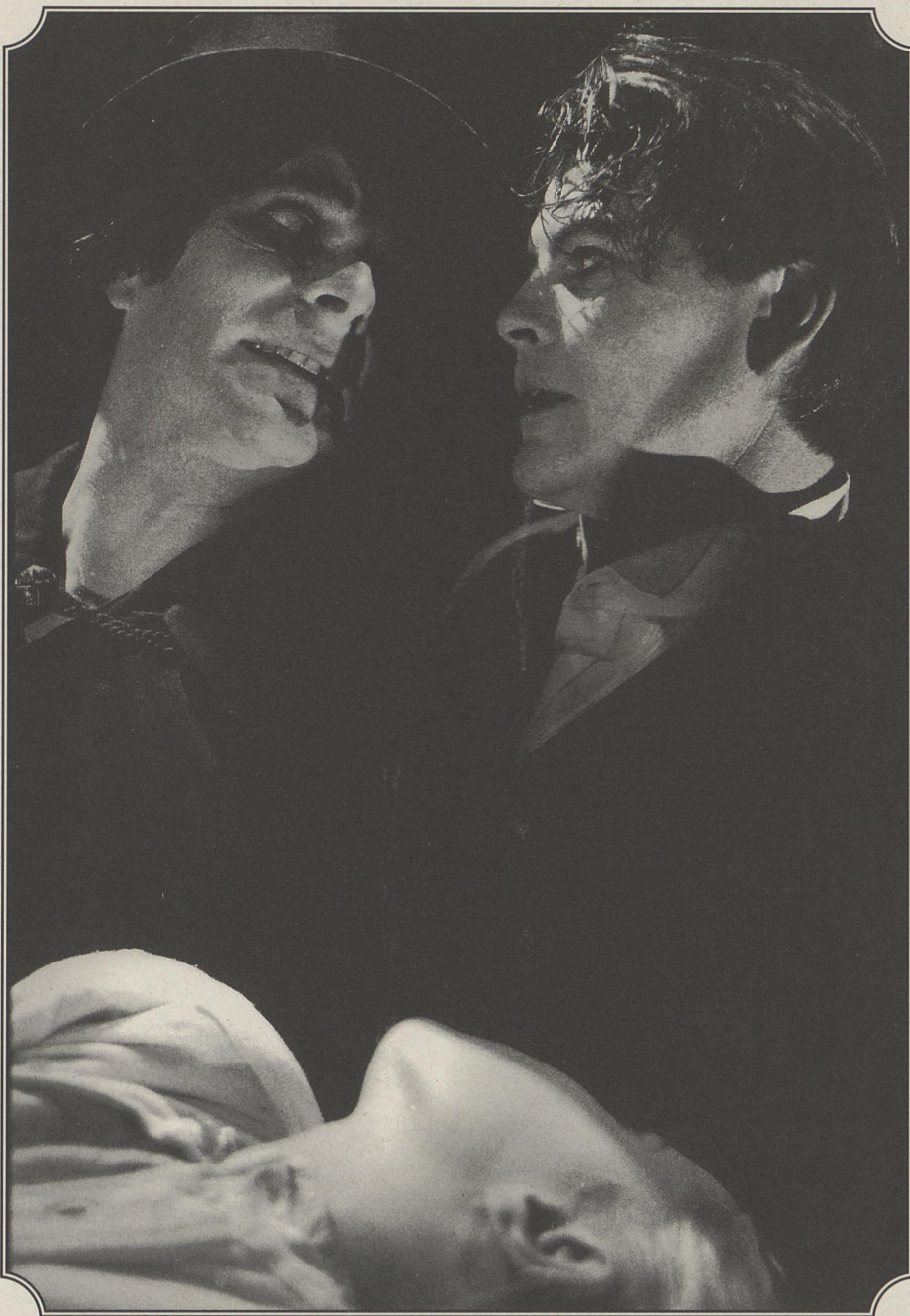
ater, har imidlertid gått gjennom alle Scotland Yards dokumenter i saken. I boken *Murder & Madness* (fra 1992) underbygger han sin påstand om hvem han mener begikk udådene. Indisiene pekte mot at det måtte være to personer i fellesskap, og disse to er han sikker på var prins Albert Victor og hans studieveileder ved Cambridge, James Kenneth Stephen.

I et kapittel i denne boken skriver han om "Den morderiske psyke":

"Impulsen til å drepe har vi alle i oss. Hver enkelt har vi et oppdemmet lager av sterke, opprørende og forvirrende følelser som vi trekker med oss fra fortiden. Vi er sinte, frustrerte og vi har våre fantasier - til og med morderiske sådanne. De fleste av oss lever ikke ut disse følelsene. Hva er det da som skiller det mennesket som faktisk begår mord, fra de som bare fantaserer om forbrytelsene?"

De som myrder, kan oppvise en lang og iøynefallende rekke av mentale og seksuelle forstyrrelser og avvik. Hver eneste av alle de femti morderne jeg har undersøkt, hadde forvrengte seksuelle følelser med liten eller ingen mannlig identifikasjon. Alle hadde et rikt og ekstremt fantasiliv; - de hatet andre og seg selv og ville ha hevn. De var knuget av angst og depresjon. Roten til dette var en overveldende følelse av frustrasjon, betydningløshet, av ikke å være verd noe og impotens. Morderen føler seg som et null, han har en trang til å ta livet av seg.

Når vi forstår hvor nær forbindelse det er mellom seksualitet og mord, er det lett å se hvor liten avstand det er mellom kjærlighet og hat. Et barn, f.eks., kan nære et inderlig hat som er proporsjonalt med den kjærligheten det føler - eller behovene det har - overfor et annet menneske. Ved en normal modningsprosess vil disse ytterpunktene, kjærlighet og hat,

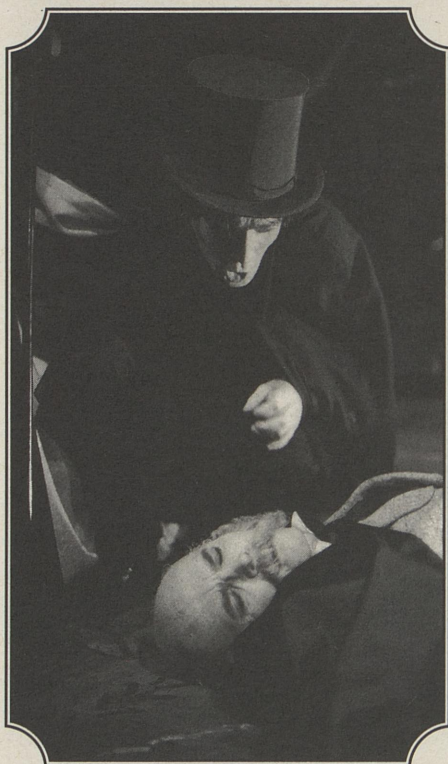
"Masken sier oss mer enn et ansikt. Forkledningen forsterker personligheten slik at våre hensikter kommer klarere frem."

Oskar Wilde

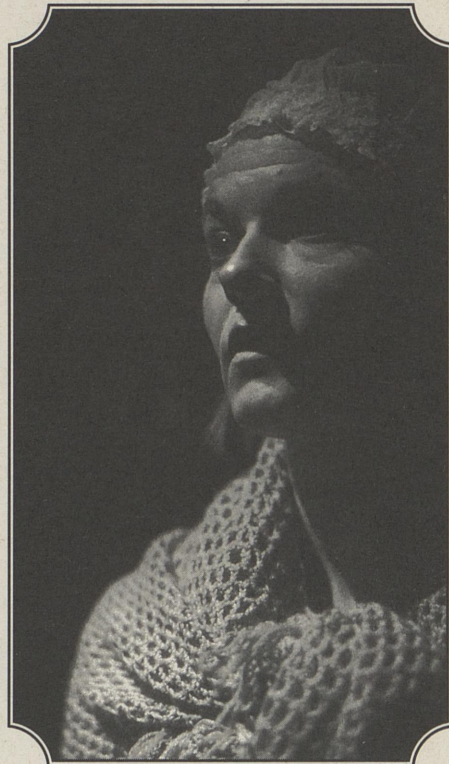
gradvis komme i balanse. Men før en emosjonell modning er nådd, vil seksualdriften - uttrykt i kjærlige følelser og handlinger - være tett knyttet til hat. Den som hater, er imidlertid ikke i stand til å assosiere sine følelser direkte med sine handlinger fordi slike følelser eksisterer utenfor hans bevissthetssfære.

Morderen er som et barn. Tidlig i livet har han måttet kjempe for å oppnå det han ville ha - f.eks. fars- eller mors- kjærlighet. Eller han kan ha vært ute av stand til å mestre den normale utviklingsprosessen og adskillelsen fra foreldrene. I hans indre koker det over av oppdemmet maktesløshet og avhengighet. Maktesløshet fører til frustrasjon, deretter til raseri. Og i bunnen av maktesløsheten ligger frykten. Når menn myrder kvinner, er det på grunn av frykt for kvinner. Mordet får frykten til å forsvinne en stund, akkurat som hos barnet som får makten en stund ved et raseri-utbrudd. I et kort, intenst og tilfredsstillende øyeblikk har

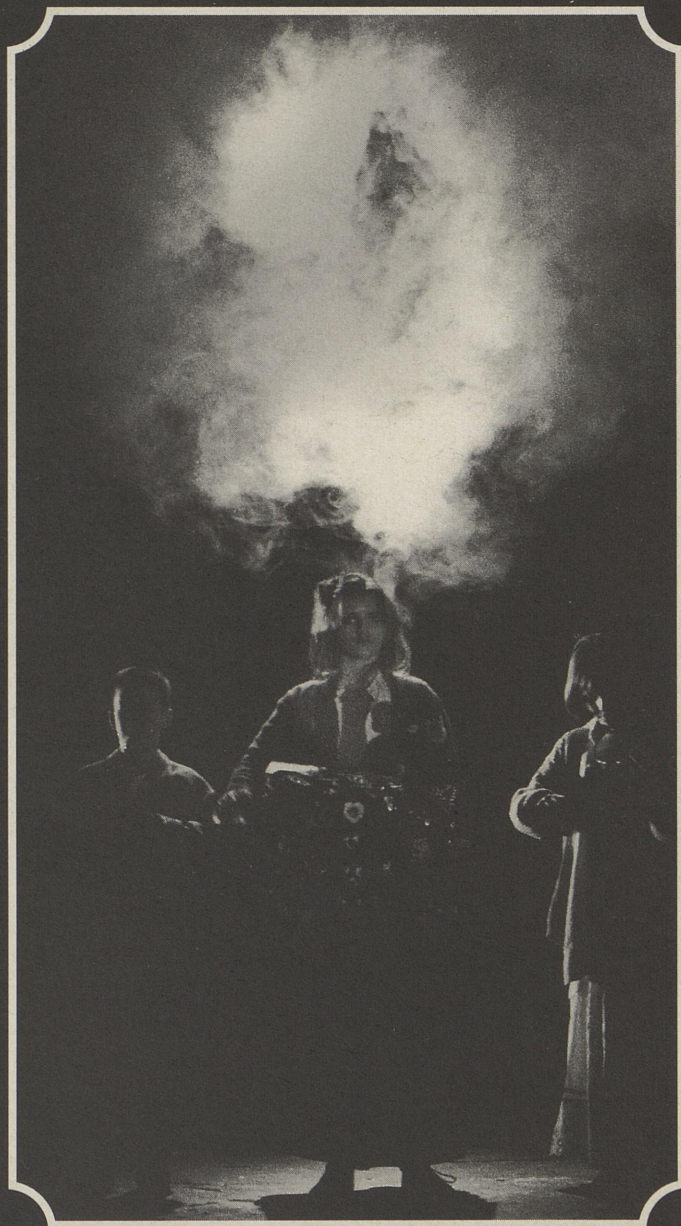
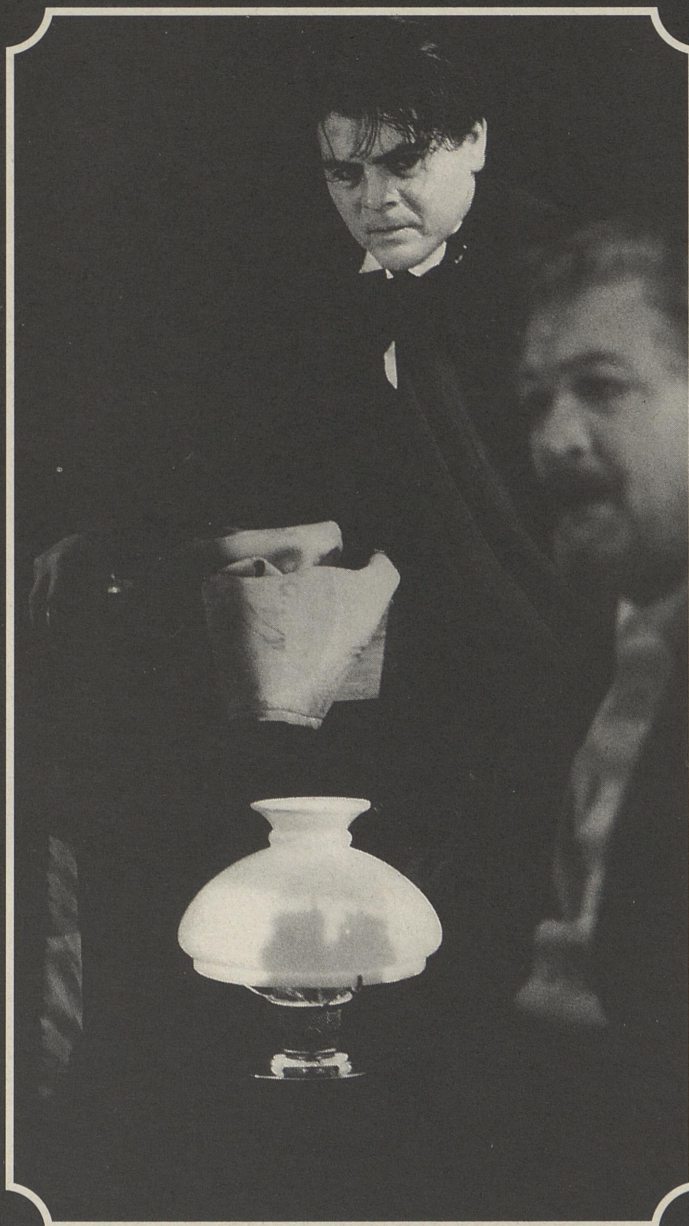
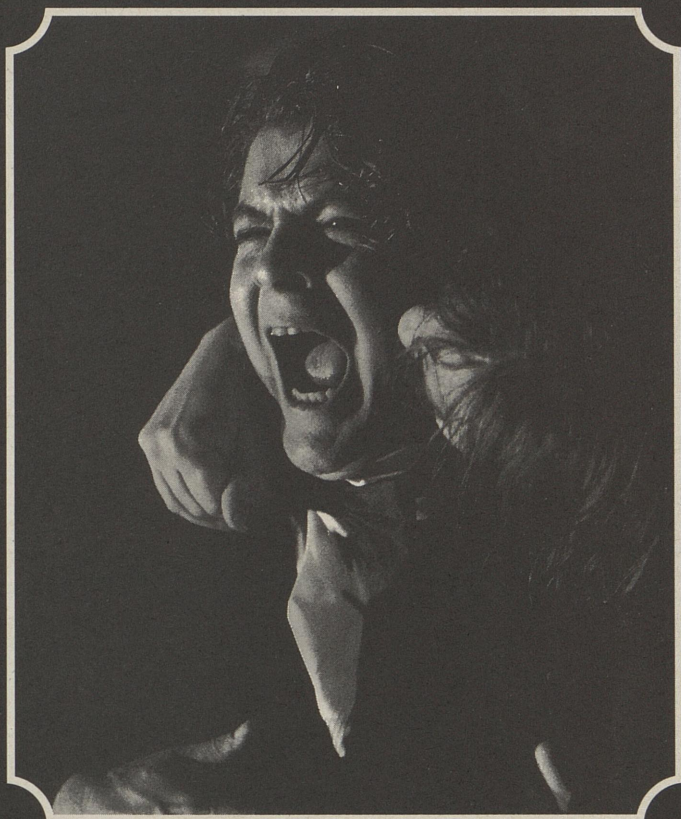
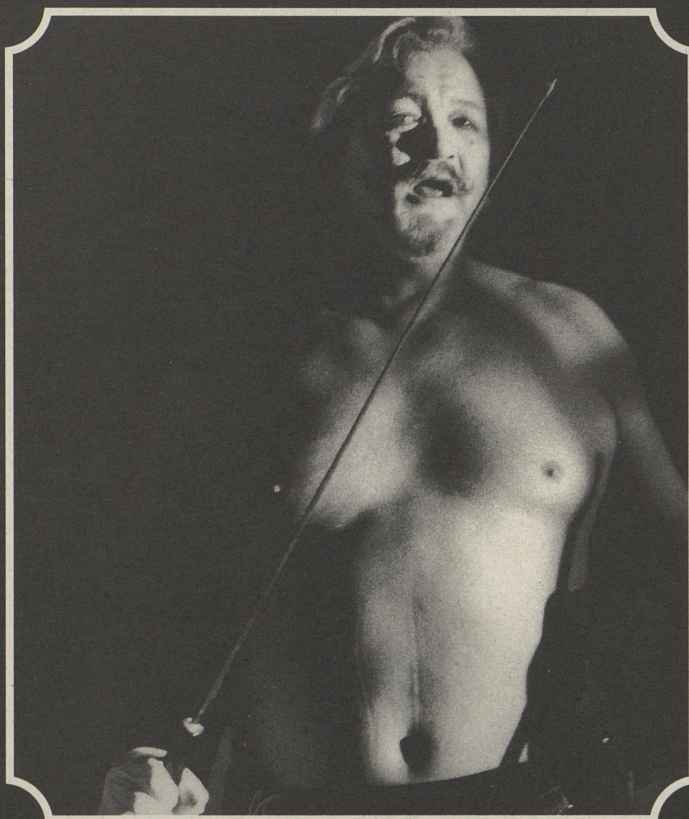

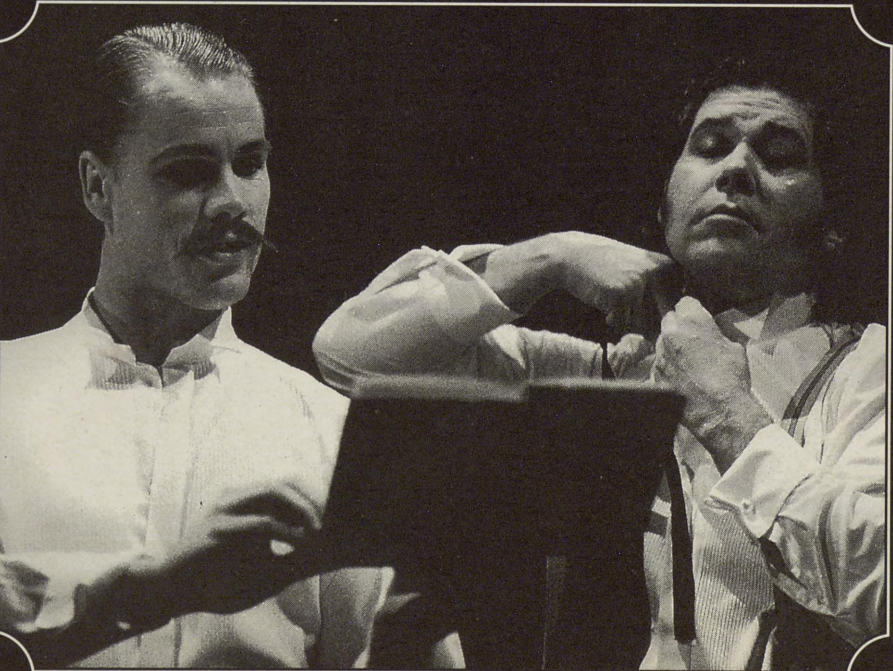
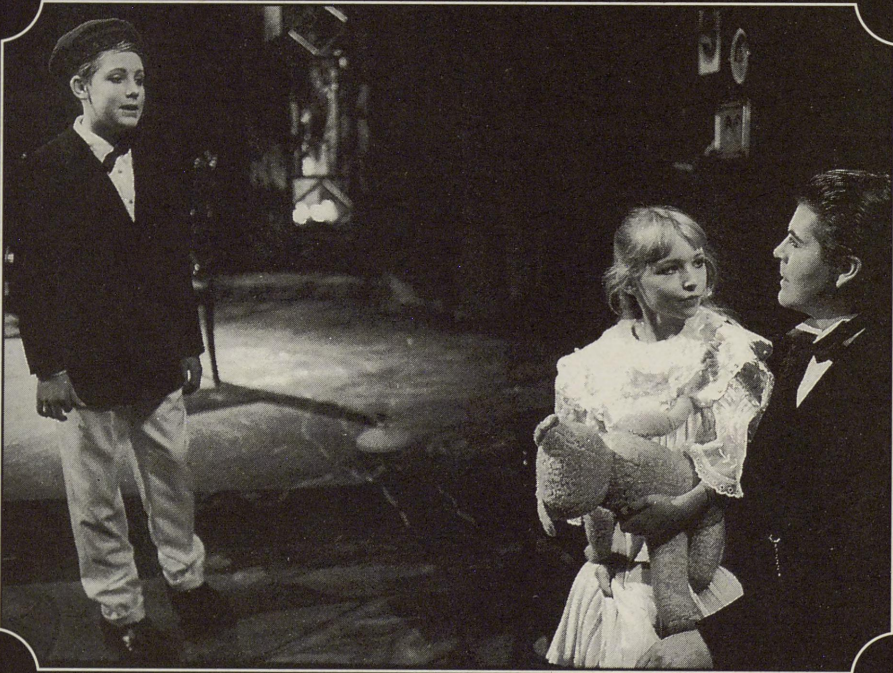
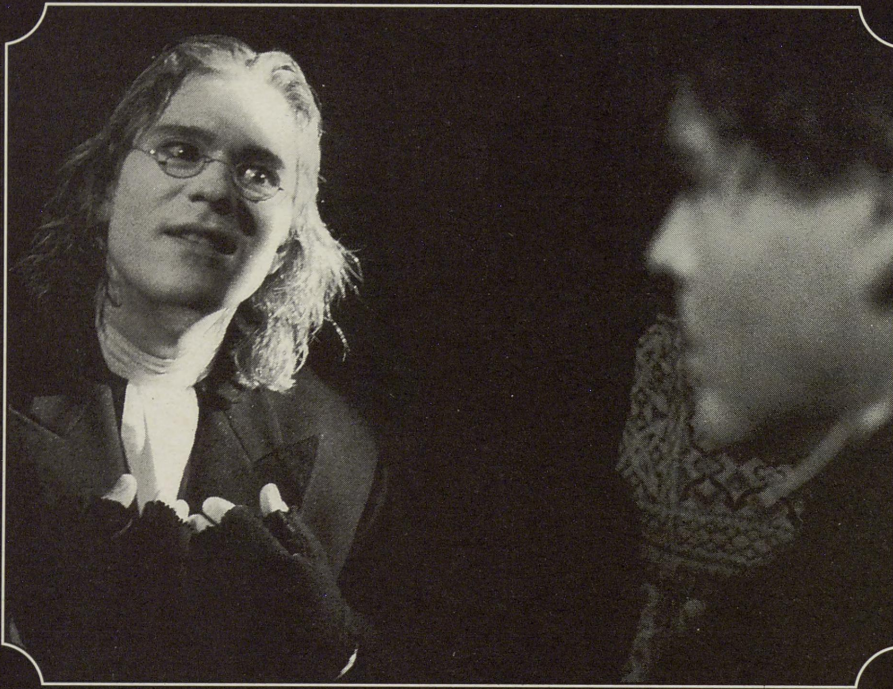
morderen makt over kvinnen som truer ham. Han bestemmer over liv og død.

Min analyse av mordere belyser, i større eller mindre grad, et felles karaktertrekk hos alle personene i undersøkelsen: Hver enkelt av dem var forpinte, men allikevel opprettholdt de et kaldblodig, uforstyrrelig

ansikt utad. Og det er grunnen til at naboer så ofte sier "han var da så hyggelig" om mordere. Men bak den blide og vennlige fasaden følte alle som én at de var fanget i en intens personlig kamp mellom seksualdrift, uavhengighetstrang, selvoppholdelsesdrift og grensene de ytre omgivelsene satte."

Trøndelag Teater 93/94
TEATRET